

Funkcije gozdov in gozdovi v prostoru v območnih gozdnogospodarskih načrtih

Analiza, ocena in predlogi

Janez POGAČNIK*

1. UVOD

Trajno ohranjanje in krepitev vseh funkcij gozda je osnova za ekološko ravnotežje v prostoru. Zato je gospodarjenje z gozdovi tudi gospodarjenje s prostorom, ki ga moramo načrtno usmerjati na osnovi dolgoročnih gozdnogospodarskih ciljev. Gozdovi že dolgo niso več pomembni samo kot trajni naravni vir lesne surovine, vse bolj so nepogrešljiv sestavni del prostora zaradi varstva okolja. Z območnimi načrti moramo dati optimalno strokovno osnovo za ohranitev in razvoj gozdov in gozdarstva, hkrati pa tudi vse tiste strokovne podlage, ki bodo omogočale ustrezno usklajevanje interesov v družbenem razvoju v spremenjenih razmerah – tudi pri urejanju prostora, na republiški in regionalni ravni, oziroma dale izhodišče in okvire za občinsko raven. Zaradi tega morajo biti vsi območni načrti izdelani na ustrezni (sprejemljivi) strokovni ravni in medsebojno usklajeni glede na osnovna izhodišča gozdnogospodarske politike.

V posebni nalogi smo analizirali in ocenili, kako sta v načrtih zajeta vloga in pomen gozdov in njihovih funkcij v prostoru. Osnovne ugotovitve, ocene in predloge bomo povzeli v prispevku. Delo so usmerjala dana navodila za vključitev prostorskega vidika v območno gozdnogospodarsko načrtovanje, vsi dosegljivi strokovni viri s tega področja in pregled, analiza in ocena vseh območnih načrtov. Na osnovi posebej pripravljenih anketnih listov smo v vseh 14

gozdnogospodarskih organizacijah zbrali in analizirali rezultate opravljene okvirne valorizacije funkcij gozdov in strokovne predloge izločenih območij v gozdnatem prostoru. Osredotočili smo se zlasti na naslednje problemske sklope:

- analiza uporabljenih virov in dosežene strokovne ravni načrtovanja pri vključevanju gozdov v prostor;
- analiza in ocena uporabljenih meril pri okvirni valorizaciji funkcij gozdov;
- analiza in ocena usmeritev in smernic za izjemno poudarjene funkcije;
- analiza nasprotij v prostoru;
- analiza rezultatov okvirne valorizacije funkcij;
- analiza, opredelitve in usmeritve v zvezi s strokovnimi predlogi, ki naj bi služili kot strokovne podlage pri usklajevanju interesov v prostoru.

Z nalogo nismo dali samo celovite ocene predstavljenih funkcij gozdov v prostoru v posameznih območjih, ampak tudi priporočila in predloge za njihovo dopolnitev. Ugotovitve, ocene, predlogi in priporočila naj bi služili kot:

- napotilo in pripomoček pri dopolnitvi in uskladitvi izdelanih območnih načrtov ob potrjevanju;
- pripomoček in usmeritev pri izdelavi strokovnih podlag za dopolnitev prostorskega plana Slovenije za področje gozdarstva;
- osnove za sintezo območnih načrtov in za program razvoja gozdov in gozdarstva Slovenije;
- usmeritev za priučevanje načrtovalcev za prostorski vidik načrtovanja in za vključevanje v razvojno raziskovalno delo.

* Mag. J. P., dipl. inž. gozd., Splošno združenje gozdarstva Slovenije, 61000 Ljubljana, Miklošičeva 38, Slovenija

2. UPORABLJENA STROKOVNA GRADIVA

V načrtih so razen redkih izjem pomanjkljivo navedeni viri, na osnovi katerih so povzeti ali strokovno utemeljeni rezultati inventarizacije in valorizacije funkcij, čeprav je večina le upoštevala dosedanje strokovne usmeritve. Ker je to novo področje dela in bo zahtevalo dograjevanje, ocenjujemo, da bi vsi morali dosledno navesti vire, po katerih smo določene podatke neposredno povzeli ali posredno utemeljili.

V pregledu smo navedli vse navedene vire, ki pa niso enakovredno uporabljeni po vseh območjih. Priporočamo, da vsi načrtovalci kritično pregledajo v načrtu to področje in po navedenem pregledu sami presodijo, v kakšni meri je potrebno dopolniti območni načrt, da bo tako omogočeno nadaljnje strokovno in razvojno delo ter spremljanje vseh sprememb na novo izraženih ali ugotovljenih potreb po splošno koristnih funkcijah gozdov.

Pregled uporabljenih virov

1. Adamič M.: Bibliografija divjega petelina v Sloveniji, Ljubljana, 1989.
2. Anko B.: Problematika valorizacije funkcij gozdnega prostora, Ljubljana, 1978 – tipkopis.
3. Anko B.: Valorizacija splošnokoristnih funkcij gozda kot del gozdnogospodarskega načrtovanja, Topolšica, 1989 – tipkopis.
4. Anko B.: Predlog načina predstavitve splošno koristnih funkcij v območnih g.g. načrtih – dopis BF, 1990.
5. Golob S.: Pomen ravninskih gozdov v občini Radlje, Ljubljana, 1990.
6. Marušič, J., Pogačnik, J., Stare, N.: Ocena posegov v krajino vzhodnega Pohorja, študija BF, Ljubljana, 1990.
7. Pogačnik, J.: Vključevanje gozdarstva v urejanje prostora, GV, 1988, št. 3, str. 201–211.
8. Pogačnik, J.: Načrtovanje in planiranje gozdne rekreacije, GV, 1989, št. 6, s. 241–252.
9. Pogačnik, J.: Razmišljanja o vključevanju prostorskega (krajinskega) vidika v območno gozdnogospodarsko načrtovanje, GV, 1990, št. 3, s. 113–123.
10. Pogačnik, J.: Razmišljanje o pripravi strokovnih podlag za določitev potrebnih sredstev pri osnovnem vzdrževanju gozdov in za krepitev razvoja gozdov, SZG, 1990, 1990 dopis.
11. Svetličič, B.: Vključevanje naravne in kulturne dediščine v gozdnogospodarske načrte območij, delovno gradivo, Zavod RS za naravno in kulturo dediščino, Ljubljana, 1990.
12. Svetličič, B.: Zabeleške razgovora o pripravi kartografskega obveznega in arhivskega dela območnega gozdnogospodarskega načrta, MKGP, dopis 1990.
13. Svetličič, B.: Seminarско gradivo o splošnokoristnih funkcijah, BF. Čeprav drugih virov nismo nadalje razčlenjevali, bi le te posebej navedli.
  - * Problematika tujkov v gozdni prostor, BF, Zb., Ljubljana, 1987.
  - * Varovalnost gozdov v Sloveniji, BF, Zb., Ljubljana, 1987.
  - * Estetska funkcija gozdov, BF, Zb., Ljubljana, 1988.
  - * Dediščinsko varstvena funkcija, BF, Zb., Ljubljana, 1989.
  - * Učne poti, BF, Zb., Ljubljana, 1986.
14. Svetličič, B.: Zasnove uporabe prostora, gozdarstvo, Zavod za družbeno planiranje, Ljubljana, 1974.
15. Svetličič, B.: Zasnova uporabe prostora, vodno gospodarstvo, Zavod za družbeno planiranje, Ljubljana, 1989.
16. Svetličič, B.: Republiški plan za varstvo naravne in kulturne dediščine.
17. Svetličič, B.: Inventar najpomembnejše naravne in kulturne dediščine, zavod RS za naravno in kulturno dediščino, Ljubljana.
18. Svetličič, B.: Republiški plan Zveze vodne skupnosti Slovenije.
19. Svetličič, B.: Erozijske karte in karte plazovitih con, Podjetje za urejanje hudournikov.
20. Svetličič, B.: Planinske in turistične karte.
21. Svetličič, B.: Hidrološke karte M 1 : 25.000, Geološki zavod.
22. Svetličič, B.: Lovskogospodarski načrti.
23. Svetličič, B.: Lovske karte in gradiva lovnogojitvenih območij (Kozorog, Pohorje, Triglav).

24. Svetličič, B.: Gradiva ali občinski odloki o razglasitvi varovalnih gozdov in gozdov s posebnim namenom.

25. Svetličič, B.: Gradiva in informacije regionalnih zavodov za spomeniško varstvo.

26. Svetličič, B.: Gradiva območnih vodnih skupnosti in vodnogospodarskih podjetij.

27. Svetličič, B.: Predlogi Društva za opazovanje ptic v Sloveniji.

28. Svetličič, B.: Različne vrste planskih dokumentov in g.g. načrtov.

3. VRSTA IN OBSEG POSEGOV

Vrsto in obseg posegov niso povsod zadosti temeljito in ustrezno prikazali, čeprav smo analizo posegov v gozdni prostor po območjih za prvo petletje opravili s posebno študijo (Anko, 1987). Podatke te študije niso ustrezno dopolnjene vključili v načrt. Predlagamo, da v takih primerih dopolnijo to področje problematike, ocenijo težnje za posamezne vrste posegov in tudi ocenijo neposredne ter posredne posledice za splošnokoristne funkcije gozdov. V vseh območjih pa manjka napoved posegov (sprejeti plani), oziroma konfliktov in kako jih bodo razrešili.

Za republiško raven smo zbrali podatke za območje (vir: BF, 1987 in 1991) in dali skupno oceno le za najpogostejše vrste posegov (preglednici 1, 2).

Ugotavljamo, da so posegi v gozdnati prostor zajeli 6068 ha gozdne površine, število posegov je bilo 5942. Okoli 64 % vseh posegov je zaradi cest, kmetijstva in elektrovodov.

V zadnjem petletju je opazno upadanje števila in obsega posegov, in to različno po območjih. Pri pomembnejših posegih (ceste, kmetijstvo, elektrovodi, poselitev in turizem) so ostali v enakem zaporedju, kot so bili pred petimi leti, relativno najmanjše upadanje v tej skupini je pri kmetijstvu. Spremembe v zadnjih letih so pri posegih v drugem delu preglednice, kjer so večji posegi zaradi industrije, relativno najnižji pa zaradi rekreacije. Obseg in vrsta posegov je različna po območjih in bi morali oceniti, v koliki meri so bile prizadete iz-

jemno poudarjene funkcije gozdov. Zaradi vseh posegov v gozdove smo v desetletju skrčili okoli 0,6 % slovenskih gozdov, po naši oceni marsikje v škodo ekološkega ravnotežja (npr. smučišča, žičnice, ceste, zemeljski izkopi, rudnine, odlagališča itd.).

4. ANALIZA IN OCENA UPORABLJENIH MERIL PRI VALORIZACIJI FUNKCIJ GOZDOV

Analiza uporabljenih meril pri valorizaciji funkcij gozdov kaže, da so po območjih začeli različno intenzivno izvajati neposredno okvirno valorizacijo funkcij. Večina je uporabila že dosedaj znana merila, ki so bila posredovana z navodili, vključila določene specifičnosti ali le načela, niso pa navedli neposrednih meril. Pri večini funkcij so načrtovalci uspeli ločiti dve stopnji izjemne poudarjenosti. Analizirali smo vsa merila vseh funkcij za določeni stopnji in jih skušali oceniti le okvirno:

- merilo je sprejemljivo (+)
- merilo je vprašljivo (-).

Za vprašljiva merila smo predlagali razločevalna (objektivna) merila, ki bi jih morali z nadaljnjim razvojno-raziskovalnim delom proučiti in dograditi metodologijo vrednotenja funkcij, zlasti neposredno za gozdnogospodarsko načrtovanje v gozdnogospodarski enoti. Prav tako predlagamo, da se merila, ki so se uporabila za razmejevanje 1. in 2. stopnje po območjih različno, uporabijo enotnejše. Usmeritev smo nakazali v obliki opombe k vsaki funkciji.

5. ANALIZA IN OCENA USMERITEV IN SMERNIC

Usmeritve in smernice za izjemno poudarjene funkcije gozdov dajejo okvire glede omejitev oziroma dopustnosti, na osnovi katerih je treba gospodariti z gozdovi in usmerjati razvoj vseh drugih dejavnosti v gozdnatem prostoru. Zato smo to najpomembnejše področje, pa tudi usmeritve in smernice v vseh območnih načrtih, skrbno analizirali ter skušali po naši presoji oceniti, ali so te sprejemljive ali vprašljive. K tej okvirni oceni smo dodali neposredne dopol-

nitve ali pa posebne oznake za vse tiste določitve, ki jih bo treba dosledno in z vso resnostjo uveljaviti pri načrtovanju v gozdnogospodarski enoti.

Ocenjujemo, da tako pripravljen pregled, opravljene analize in ocene, usmeritve in smernice po funkcijah gozdnogospodarskih območjih, kjer so te pomanjkljivo opredeljene, prispevajo h kvalitetnejšemu in doslednejšemu delu v vseh območjih. S to analizo so dejansko zbrana vsa razmišljanja vseh načrtovalcev, ki so zelo neenakovredno vključena v posameznih območjih pri posameznih funkcijah (le v 7 območjih sprejemljivo ali primerno). Vse sprejemljive in dopolnjene usmeritve bi lahko služile za skupino okoljetvornih funkcij kot skupno obvezno izhodišče za republiško in območno raven. Pri skupini kulturno pogojenih funkcij pa naj bi navedene usmeritve in smernice upoštevali po funkcijah z določeno selekcijo glede na specifičnosti posameznega območja in že izražene potrebe po teh funkcijah.

Zaradi ekosistemske narave gozda moramo dati skupne temeljne usmeritve in smernice za vzdrževanje in razvoj splošno-koristnih funkcij gozdov. Prav te so v posameznih načrtih preveč načelne (kar že določa zakonodaja). Zato smo vse sprejemljive temeljne usmeritve in smernice iz načrtov zbrali, jih dopolnili in v posebnem poglavju predstavili. Priporočamo, da se ustrezno še dopolnjene ali prilagojene upoštevajo v vseh območjih.

6. REZULTATI VALORIZACIJE FUNKCIJ GOZDOV

Rezultati opravljene valorizacije funkcij gozdov kažejo (preglednica 3):

- da površina vseh opredeljenih gozdov z izjemno poudarjenimi splošno koristnimi funkcijami (1. in 2. stopnje) znaša 78 % površine gozdov Slovenije;

- da se nekatere izjemno poudarjene funkcije prekrivajo, tako da se pojavljajo vse ovrednotene funkcije na 53 % gozdov Slovenije;

- prekrivanje ene ali več funkcij na isti površini je na dobrih 20 % gozdne površine;

- da so se po obsegu razširjenosti v Sloveniji po naši oceni ustrezno razvrstile

funkcije na prvih petih mestih (1. varovalna, 2. hidrološka, 3. dediščinsko varstvena, 4. turistično rekreacijska in 5. higienska), medtem ko je obseg drugih funkcij manj zanesljiv in zato tudi razvrstitev v rang lestvice RS in v območjih;

- da po območjih za večino funkcij niso zadosti usklajena merila;

- da so v navedenem zaporedju z različno intenzivnostjo (60–30 %) prekrivane funkcije: varovalna I in II, hidrološka I in II, higienska II, dediščinsko varstvena II in zocenoška II, medtem ko so vse druge funkcije prekrivane le v manjši meri.

Skupna ocena opravljene inventarizacije in valorizacije funkcij (po g.g. območjih) kaže relativno primerljive podatke med območji o doseženi stopnji strokovnosti in v koliki meri je to področje ustrezno vključeno v gozdnogospodarsko načrtovanje pri opredeljevanju temeljnih problemov, ciljev in usmeritev na vseh področjih. Predlagamo, da vsa območja, ki niso dosegla skupne sprejemljive ocene za doseženo stopnjo strokovnosti, dopolnijo vsaj tiste faze, ki so ocenjene z oznako pomanjkljivo (preglednica 4).

7. DOLOČENE STROKOVNE PODLAGE ZA VKLJUČEVANJE V UREJANJE PROSTORA

Na osnovi opravljene okvirne valorizacije funkcij in opredeljenih nasprotij v gozdnatem prostoru je mogoče napraviti strokovne podlage za aktivno vključevanje gozdov v urejanje prostora. V ta namen smo pripravili **pregled analize in oceno določenih strokovnih podlag** za: gozdnati prostor, območje gozdov, območja varovalnih gozdov I. in II. in gozdov posebnega namena, sanacijska območja, degradacijska območja, idejne trase cest, območja ugotovljenih nasprotij, pripravljene karte, predloge za usklajevanje in osnove za ekonomsko vrednotenje. **Povzemamo le predloge oziroma priporočila**, ki naj bi omogočili usmerjeno in uravnoteženo strokovno delo na tem področju. Hkrati v preglednici dajemo za vsako gozdnogospodarsko območje in za vsako določeno strokovno podlago okvirno oceno.

Preglednica 1: Pregled in težnje posegov v gozdni prostor za desetletje 1981-90 v posameznih območjih

Zap. št.	g.g. območje	Skupni posegi v gozd v ha				1981-90 posegi v ha za 10 let			% gozd. površin
		1981-85 ha	dos. mesto	1985-90 ha	dos. mesto	85-90 81-85	dos. mesto		
1.	Tolmin	416,0	2	253,5	4	61	669,5	2	0,52
2.	Bled	106,1	12	149,9	8	141	256,0	12	0,44
3.	Kranj	397,0	3	120,1	13	30	517,1	5	0,74
4.	Ljubljana	588,7	1	340,5	1	58	929,2	1	0,67
5.	Postojna	272,7	6	178,5	5	65	450,8	6	0,64
6.	Kočevje	291,5	4	304,2	2	104	595,7	3	0,68
7.	Novo mesto	197,3	9	166,9	7	85	364,2	9	0,43
8.	Brežice	77,1	13	175,7	6	228	252,8	13	0,39
9.	Celje	180,1	11	138,5	11	77	318,6	10	0,45
10.	Nazarje	186,7	10	131,8	12	70	318,5	11	0,70
11.	Slovenj Gradec	279,2	5	286,0	3	102	565,2	4	0,96
12.	Maribor	269,9	7	140,1	10	52	410,0	7	0,44
13.	Murska Sobota	43,3	14	32,7	14	76	76,0	14	0,22
14.	Sežana	204,4	8	149,6	9	73	354,0	8	0,48
R Slovenija		3510,0		2567,0		73	6077,6		0,56

Preglednica 2. Razvrstitev najzahtevnejših vrst posegov v gozdni prostor v desetletju 1981-90 v R Sloveniji (obseg v ha)

Zap. št.	Vrsta posegov	1981-85 ha	1986-90 ha	zap. št.	81-85 86-90	Vsega za desetletje	zap. št.
1.	ceste	960	601	2.	63	1,561	1
2.	kmetijstvo	837	720	1.	86	1,557	2.
3.	elektrovodi	491	286	3.	58	777	3.
4.	poselitev	221	149	4.	67	370	4.
5.	lurizem	123	78	6.	63	201	5.
6.	rekreacija	102	41	9.	40	143	7.
7.	SLO	79	50	8.	63	129	9.
8.	ind. proizvodnja	74	81	5.	109	155	6.
9.	kamnolomi	70	64	7.	91	134	8.
10.	vseh ostalih 23 posegov	563(24)	498(22)		88	1,061	
Skupaj R Slovenija		3,510	2,558		73	6,088	

Opomba: v oklepaju je površina povprečnega posega med drugimi 23 posegi, ki so evidentirani.

1. **Gozdni prostor** še ni dobro strokovno definiran, zato ga skušamo opredeliti z dinamično definicijo v povezavi z gozdno in gozdnato krajino. Vanj je treba vključiti vso gozdno krajino in del gozdnate krajine (vplivno območje). Za ves gozdni prostor je treba v prostorskem delu računati s celovito krajinsko analizo (krajinske programe ali načrte) in pred večjimi posegi v gozdni prostor predvideti (zahtevati), da se izdelajo krajinsko ureditveni načrti, ki imajo vključeno analizo ranljivosti prostora. Ocenjujemo, da je jasna določitev območja gozdnatega prostora osnovna razmejitev za aktivno (strateško) vključevanje gozdov in gozdarstva v urejanje prostora, zato priporočamo, da se v vseh območjih tako območje določi po obsegu in na karti.

2. **Strokovni pregled območja gozdov** vključuje vse gozdove in na novo določene površine ruševja ter tisti del površine v zaraščanju, za katerega smo ocenili, da je primerno le za gozd (poudarjena vsaj ena od funkcij). Večina območij ima obe na novo opredeljeni površini po obsegu, praviloma pa niso jasno dane prostorske razmejitve za zaraščajoče površine. Dokončni predlog razmejitve se pripravi pri izdelavi načrta gozdnogospodarske enote in uporabi pri pripravi občinskih prostorskih planov.

3. **Strokovni predlog območja varovalnih gozdov I** vključuje po območjih praviloma ustrezne površine. Zanje pa niso v vseh območjih jasno določene omejitve in usmeritve, zato smo jih zbrali, ocenili in

Preglednica 3: Rezultati okvirne valorizacije funkcij gozdov Slovenije (površina gozda 1.089,614 ha)

Zap. št.	Vrsta funkcije	Poudarjenost	Povr. ha	%	Prekrivanje v ha				Neprekr. Skupaj	Koefficient prekriv.	Opomba
					1x	2x	3x in več	Skupaj			
1.	Varovalna	I	77,380	7,0	23,568	13,774	13,848	51,190	26,190	1,68	7, 6,
		II	147,514	13,4	50,491	18,126	7,983	76,600	70,940	1,42	2/3/6/8/11 7, 7, 4/8
2.	Hidrološka	I	22,198	2,0	7,455	4,501	2,275	14,231	7,967	1,61	1, 1/4/8, 7
		II	150,029	13,7	40,557	20,413	5,233	66,203	83,826	1,34	1, 7, 8/10
3.	Klimatska	I	3,068	0,3	1,399	840	295	2,534	534	1,93	6, 5, 1
		II	14,342	1,3	6,108	2,993	1,480	10,581	3,761	1,75	6, 6, 7
4.	Higienska	I	14,713	1,3	5,573	3,185	1,314	10,072	4,641	1,67	1, 8, 3/6/7
		II	42,601	3,9	14,565	5,497	1,755	21,817	20,784	1,40	6, 6/7, 7
5.	Zaščitna	I	6,461	0,6	3,792	700	341	4,833	1,628	1,68	3, 4/6/8/10, 1
		II	18,342	1,7	8,175	2,550	730	11,455	6,887	1,53	1/8, 4/7/8, 1
6.	Turistično-rekreativna	I	7,752	0,7	2,054	2,293	1,498	5,845	1,907	1,90	1, 2, 2/3/7/8/10/11
		II	82,940	7,5	26,981	27,316	13,796	68,093	14,847	2,03	8, 2, 3
7.	Dediščinsko-varstvena	I	29,001	2,6	9,365	10,354	5,751	25,470	3,531	2,21	1, 1/8, 1/4/8/11
		II	126,923	11,6	32,905	21,165	15,024	69,094	57,829	1,49	1, 2/6/10, 2
8.	Estetska	I	1,443	0,1	165	854	385	1,404	39	2,87	7, 4/5/11, 6
		II	46,275	4,2	9,756	17,875	10,371	38,002	8,273	2,13	6, 3, 2/4/5/6/11
9.	Poučna	I	359	0,0	130	87	2	219	140	1,53	6/7, 2, 6
		II	2,342	0,2	408	564	774	1,746	596	1,98	6, 3/5/6/7/8, 7
10.	Raziskovalna	I	6,845	0,6	1,500	2,105	2,640	6,245	400	2,65	7, 2/6, 6
		II	4,421	0,4	1,097	1,531	688	3,316	1,105	1,89	7, 3/5/7/11, 2/3/6/11
11.	Zoocenotska	I	5,065	0,5	469	60	25	554	4,511	1,06	6, 7
		II	48,234	4,4	13,882	9,362	5,636	28,880	19,354	1,56	1, 7, 2/4/7
SKUPAJ		I	174,085	15,8	55,470	38,753	28,374	122,597	51,488	1,75	
		II	683,963	62,3	204,925	127,392	63,470	395,787	288,176	1,52	
		sk	858,048	78,1	260,395	166,145	91,844	518,384	339,664	1,57	
Reducirana površina			548,204 ha	50,3%							

Preglednica 4: Doseženi rang (pomembnost) funkcij v Sloveniji (s) in v območjih (o) glede na obseg razširjenosti

Poudarjena funkcija	Gozdno gospodarsko območje																												
	S	TO	BI	Kr	Lj	Po	KO	N.m.	Br	Ce	Na	Sl.g.	Ma	M.S.	S														
1. varovalna	1	1	2	1	2	3	1	4	2	10	3	12	3	11	3	7	1	9	1	5	2	14	2	13	4	8	1		
2. hidrološka	2	13	8	6	5	3	2	5	1	1	3	1	9	1	10	1	7	3	12	4	4	3	11	5	14	6	6	2	
3. klimatska	6	1	6	4	7	11	10	1	6	8	1	1	1	1	1	1	2	7	3	6	5	7	1	1	1	1	7	8+	
4. higienska	5	6	9	7	9	5	6	1	2	1	1	1	1	1	1	3	6	6	8	2	1	9	9	9	1	1	1	4	4
5. zaščitna	9	1	7	8	11	3	4	1	1	1	7	9	1	2	2	2	1	1	1	1	1	11	5	3	4	3	6	5	
6. tur.-rek.	4	3	5	2	3	8	5	1	3	4	3	6	10	2	1	6	4	5	3	7	4	9	4	9	4	11	5	13	6
7. ded.-var.	3	5	3	1	2	3	1	4	8	4	13	5	14	4	12	4	6	2	10	5	11	6	2	1	7	1	9	3	
8. estetska	8	1	4	2	4	1	4	1	3	5	7	4	1	1	1	1	1	4	5	8	9	9	6	6	5	2	10	7	
9. poučna	11	11	11	3	10	6	9	4	8	1	2	7	9	6	1	1	1	9	8	10	7	10	10	10	10	5	7	1	
10. raziskovalna	10	7	10	1	8	10	8	3	7	8	6+	11	8	5	12	5	2	8	4	7	6	8	5	8	1	1	13	8+	
11. zoocenotska	7	1	2	4	6	7	6	6	9	6+	2	2	1	1	1	1	1	3	2	2	5	8	7	1	1	1	1	1	

priporočamo, da služijo za dopolnitev načrtov in kot pripomoček pri tekočem delu pri pripravi prostorsko ureditvenih pogojev za območje varovalnih gozdov.

4. Strokovni predlog **območja varovalnih gozdov II** je na osnovi inventarizacije in valorizacije funkcij na novo prvič pripravljen, da bi izpostavili v širšem smislu varovalnost gozdov in omejitve pri gospodarjenju v prostoru. Izločanje po območjih je opravljeno z nekoliko različnimi merili. Zato priporočamo, da bi ta merila dosledneje usklajevali pri načrtovanju v gospodarski enoti oziroma pri pripravi občinskih prostorskih planov. Predlagamo pa, da se že takoj upoštevajo v vseh območjih za republiško in občinsko raven usmeritve, ki smo jih dali v razširjeni obliki pri analizi funkcij.

5. Strokovni predlogi **gozdov posebnega pomena** niso enakovredno obravnavani po območjih. Zato ocenjujemo, da naj veljajo enaka priporočila in predlog enako kot za območje varovalnih gozdov II. Ugotavljamo, da se bo prav to območje najbolj spreminjalo tako po obsegu kot tudi prostoru, saj bodo to predvsem narekemale spremenjene razmere in pogoji pri uravnavanju odnosov do naravnih dobrin.

6. Strokovne predloge **sanacijskih območij** je treba dosledno v vseh območjih dopolniti, spremeniti ali na novo izločiti po dogovorjenih in usklajenih izhodiščih, ki jih bodo prikazale še posebne študije; zato predlagamo le usmeritve za enotnejše izločanje in okvir minimalne vsebine, ki je potrebna za vključitev v prostorske plane.

7. Strokovni predlogi za **premeno degradiranih gozdov** so izločeni po dosedanjih strokovnih izhodiščih. Ocenjujemo, da bi v urejanje prostora morali biti vključeni v okviru zaokroženih večjih površin, kjer degradirani gozdovi prevladujejo. Vendar v ta območja ne bi smeli vključiti tistih površin, ki so prekomerno obremenjena s škodljivimi vplivi (ta so v sanacijskih območjih), ali če so na površinah, za katere so že izražene in strokovno utemeljene potrebe za druge rabe ali funkcije.

8. Strokovni predlog **idejnih tras cest** mora biti pripravljen v obliki kartnega gradiva v vseh območjih, kar pa v pregledanih načrtih praviloma še nismo zasledili.

9. Strokovni predlog prednostnega območja za gozdarstvo ni pripravljen, zato se je pri usklajevanju območnih načrtov in pripravi programa razvoja gozdov na republiški ravni potrebno šele dogovoriti za usklajena izhodišča. Predlagamo obravnavo oziroma nadaljnje znanstvenoraziskovalno proučevanje.

10. Ugotavljanje nasprotij v gozdnatem prostoru je za večino nasprotij pomanjkljivo obdelano in zato so tudi predlogi za usklajevanje pomanjkljivi. Predlagamo, da tudi to področje dopolnimo vsaj za republiško raven za vsa območja po danih priporočilih, predvsem za pričakovane večje posege v gozdnati prostor – poleg že omenjenih sanacijskih in degradacijskih območij.

11. Obvezne karte naj se strokovno tehnično izdelajo, s pogojem, da se še posebej analizirajo po območjih in oblikujejo poenotene oznake. Karta izločenih območij mora obsegati vse določene strokovne podlage od 1–10 za potrebe republiške ravni. Karte v obliki strokovnih gradiv pa je treba po dopoljenih navodilih za podrobnejšo valorizacijo in z zbiranjem dodatnih informacij v gozdnogospodarski enoti uporabiti za pravo ustreznih strokovnih podlag, na katere bodo vezani tudi prostorski ureditveni pogoji za občinske prostorske dokumente.

12. Opravljena analiza osnov za ekonomsko vrednotenje usmeritev in potrebnih ukrepov za vzdrževanje in razvoj splošnokoristnih funkcij je obravnavana v omejenem obsegu, saj so ustrezni podatki (o vrsti ukrepov, obsegu, odnosu stroškov materiala in storitev) obdelani različno in le v nekaterih območjih. Navedli smo tako le nekatere primerjalne skupne kazalce analize stroškov za: varovalne gozdove I (8 g.g.o.), varovalne gozdove II (6 g.g.o.), gozdove s posebnim namenom (8 g.g.o.), sanacijsko območje (6 g.g.o.) in za funkcionalno vezane površine na gozd (le 2 g.g.o.). Za vsa območja je značilno, da načrtovalci računajo tudi z izgubo prirastka, z nižjo

vrednostjo sortimentov, z neizkoristljivo lesno maso in z zagotovljenimi materialnimi pogoji. Ocene o vrsti ukrepov, obsegih in normativih se med območji precej razlikujejo in bi jih morali analizirati in zanje določiti s posebno raziskovalno-razvojno nalogo normative okvire in pogoje za pridobitev sredstev v te namene. Ocenjeni povprečni letni nadstroški za 1 ha izločenega območja so navedeni v preglednici 5.

Za vsa območja so dane omejitve in usmeritve, ki bi jih morali po naši oceni v teh okvirih uveljaviti v vsem slovenskem prostoru zaradi aktivnega (pravočasnega) varstva gozdnatega prostora. V tej smeri moramo predvsem pripraviti tudi ustrezne zakonske predpise.

8. REZULTATI ANALIZE STROKOVNIH PODLAG

Opravljen **analiza in ocena rezultatov strokovnih podlag** za vključitev v urejanje prostora po območjih kaže (preglednica 6):

- da je v celoti določen primeren obseg območja varovalnih gozdov I (6,7% vseh gozdov), ki je za 12,3% večji od stanja določenih trajno varovalnih gozdov;

- da je obseg na novo izločenega območja varovalnih gozdov II (14,6%) za Slovenijo sprejemljiv, potrebne bodo pa delne uskladitve med območji;

- da so neenotni in v večini gozdnogospodarskih organizacij pomanjkljivo pripravljeni novi strokovni predlogi za območje gozdov s posebnim namenom;

- da širše primerjave vseh treh spredaj omenjenih kategorij v različnih obdobjih potrjujejo v celoti sprejemljivost rezultatov opravljene sinteze valorizacije funkcij gozdov;

- da moramo računati vsaj na dobri 1/2 gozdne površine s prilagojenim gozdnim gospodarjenjem zaradi izjemno poudarje-

Preglednica 5: Ocenjeni povprečni letni nadstroški za 1 ha izločenega območja

varovalne gozdove I	0,216 Nh/ha
varovalne gozdove II	0,77 Nh/ha ali 1,23 Nm/m ³
gozdove s posebnim namenom	0,236 Nh/ha
sanacijska območja	1,57 Nh/ha
funkcionalne površine vezane na gozd	0,89 Nh/ha

Preglednica 6: Strokovni predlog izločenih območij

Zap. št.	Vrsta območja	Površina ha	%		LZ m ³ /ha	P m ³ /ha	E m ³ /ha	E:P %
1.	Varovalni gozdovi I.	72,839	6,7	igl.	31	0,9	0,0	0,0
				list.	61	1,5	0,0	0,0
2.	Varovalni gozdovi II.	157,465	14,5	skup.	92	2,4	0,0	0,0
				igl.	99	2,7	2,2	8,1
3.	Gozdovi posebnega namena	67,211	6,2	list.	86	2,4	3,1	12,9
				skup.	185	5,1	5,3	10,4
4.	Območje za sanacijo – bolezni, škodljivci	300	0,0	igl.	69	3,7	3,6	9,7
				list.	59	2,6	3,7	14,2
5.	Območja za premeno – degrad. g.	81,717	7,5	skup.	128	6,3	7,3	11,6
				igl.	45	0,9	1,7	18,9
6.	Območja v zaraščanju	5,897	0,5	list.	5	0,0	0,0	
				skup.	50	0,9	1,7	18,9
7.	Območja funk. vezana na gozd	16,754	1,5	igl.	34	0,9	5,8	64,4
				list.	93	2,7	1,8	6,7
8.	Območja za podrobnejšo valor.	13,661	1,3	skup.	127	3,6	7,6	21,1
				igl.	97	2,0	23,6	118,0
9.	Najmanj ranljiva območja	76,078	7,0	list.	25	0,8	1,9	23,8
				skup.	122	2,8	25,5	91,1
10.	Območja za premeno – degrad. g.	81,717	7,5	igl.	17	0,6	1,5	25,0
				list.	95	3,1	11,8	38,1
11.	Območja v zaraščanju	5,897	0,5	skup.	112	3,7	13,3	35,9
				igl.	0	0,0	0,0	
12.	Območja funk. vezana na gozd	16,754	1,5	list.	0	0,0	0,0	
				skup.	0	0,0	0,0	
13.	Območja za podrobnejšo valor.	13,661	1,3	igl.	0	0,0	0,0	
				list.	0	0,0	0,0	
14.	Najmanj ranljiva območja	76,078	7,0	skup.	0	0,0	0,0	
				igl.	28	0,7	0,4	5,7
15.	Najmanj ranljiva območja	76,078	7,0	list.	31	0,9	0,5	5,6
				skup.	59	1,6	0,9	5,6
16.	SKUPAJ	535,123	49,1	igl.	57	1,7	10,3	60,6
				list.	139	3,9	23,4	60,0
17.	SKUPAJ	535,123	49,1	skup.	196	5,6	33,7	60,2
				igl.	60	1,9	4,5	23,7
18.	SKUPAJ	535,123	49,1	list.	79	2,4	6,7	27,9
				skup.	139	4,3	11,2	26,0

nih funkcij gozdov, ki vplivajo na gospodarjenje, oziroma da določa že na dobri 1/4 površine gozdov poudarjena funkcija režim gospodarjenja;

– da so v gozdnogospodarskih organizacijah pomanjkljivo ali sploh niso izločena sanacijska območja zaradi: emisije, sušenja jelke, poškodovanosti od divjadi ali zaradi naravnih ujm (skupni obseg ogroženih ali znatno poškodovanih gozdov je 16,7%, to je tudi minimalni obseg sanacijskih območij);

– da je všteto 7,5% površine gozdov v območja za premeno degradiranih gozdov;

– da so neenotno, pomanjkljivo ali sploh niso določena območja v zaraščanju, območja funkcionalno vezana na gozd, ob-

močja za podrobnejšo valorizacijo funkcij ali manj ranljive gozdne površine.

9. RAZPRAVA

Inventarizacija in valorizacija splošno koristnih funkcij in priprava strokovnih osnov ni bila sistematično in celovito zajeta v raziskovalno nalogo »Izpolnjevanje sistema gozdnogospodarskega načrtovanja v Sloveniji« (BF, 1989), ki naj bi dala strokovne podlage za obnovo območnih gozdnogospodarskih načrtov. Tega niso zadovoljivo zajeli pripravljene seminarji v zvezi s priučevanjem delavcev pri gozdnogospodarskem načrtovanju, saj so imeli še vedno v ospredju po obsegu in vsebini problema-

tiko lesnoproizvodne funkcije; preveč je bila le načelno poudarjena polifunkcionalnost, inventarizacija in valorizacija funkcij gozdov pa sta bili premalo razdelani za neposredno načrtovanje skozi vse faze načrtovanja. Pomanjkljivosti smo skušali nadoknaditi z dodatnimi napisanimi usmeritvami (glej vire v pregledu, ki so navedeni pod štev. 4, 8, 9, 10, 11, 12), ki so bile ustrezno vsebinsko usklajene, vendar so nastale in bile dane načrtovalcem v različnih časovnih terminih (nekateri tudi že v času izdelave načrtov). V priučevalne seminarje pa načrtovalci niso bili enakovredno vključeni. Prepričani smo, da bi morali dati izjemen poudarek pri priučevanju ravno temu prostorskemu vidiku načrtovanja, in to na dveh ravneh: za ves tim načrtovalcev z nosilcem načrta in še posebej za specialiste, ki so to področje intenzivnejše obdelovali in se tekoče vključevali v temeljne faze načrtovanja. Omeniti je treba tudi, da so bili vsi strokovni delavci, ki so sodelovali pri pripravi navodil, pripravljani vedno vsakemu načrtovalcu posebej pomagati, vendar ocenjujemo, da teh možnosti niso vsi zadosti sprejeli ali pa mogoče samo parcialno. Na osnovi vsega navedenega moramo ocenjevati dosežene različne rezultate na tem področju. Zato smo z rezultati lahko v grobem zadovoljni, zlasti z napredkom pri delu v nekaterih območjih. Ker so potrebe za poudarjeno neposredno interdisciplinarno obravnavo gozdov z intenzivnim strokovnim usmerjanjem in vključevanjem v urejanje prostora, ki ga moramo konkretizirati z načrti, večje, smo območne načrte temeljito analizirali in kritično ocenili.

10. SKLEP

Na osnovi opravljene analize in ocene rezultatov, inventarizacije in valorizacije funkcij gozdov ter strokovnih podlag za vključevanje v urejanje prostora predlagamo:

1. da se ob potrditvi območnih g.g. načrtov odločimo in zahtevamo dopolnitev le

tistih nujnih vsebin s prostorskega področja, ki vplivajo na celovito gozdno gospodarjenje in so pomanjkljivo izražene, sicer pa, da načrtovalci uporabijo rezultate, predloge in priporočila naloge pri tekočem delu;

2. da se vsebinsko dogradi to področje v določenem obdobju v takem obsegu in vsebini, da bomo imeli primerne strokovne podlage na občinski ravni na vseh 12 področjih, ki smo jih okvirno določili z nalogo, in so potrebna pri vključevanju v prostorske dokumente;

3. da se sistematično začne priučevati načrtovalce za prostorski vidik načrtovanja na vseh ravneh;

4. da je potrebno pripraviti ustrezne metode dela in usmeritve za podrobnejše delo v gospodarski enoti in pri presojah ranljivosti gozdov zaradi različne stopnje pomembnosti posegov v gozdnatem prostoru;

5. da uporabimo ugotovitve ter usmeritve naloge in temeljito pripravimo strokovne podlage za področje gozdarstva, ki so potrebne za izdelavo oziroma dopolnitev dolgoročnega prostorskega plana Slovenije;

6. da so obvezni sestavni deli območnega načrta:

a) 3 obvezne karte (karta gospodarskih razredov, karta funkcij in karta izločenih območij)

b) enotno izdelane tabele:

– rezultati opravljene okvirne valorizacije funkcij gozdov;

– osnovni podatki strokovnih predlogov o izločenih območjih;

– vrsta in obseg opravljenih in predvidenih posegov v gozd;

c) usmeritve in smernice za izjemen poudarjene funkcije oziroma izločena območja;

d) vrsta in obseg potrebnih ukrepov za ohranitev in krepitev izjemno poudarjenih splošnokoristnih funkcij gozdov.

VIRI

1. Pogačnik, J.: Funkcije gozdov in gozdovi v prostoru v območnih gozdnogospodarskih načrtih, raziskovalna naloga IGLG, Ljubljana, 1991.